

**Strategic Analysis of Optimal Sustainable Livelihood Strategies in
Acute Drought Conditions In Order To Prevent Migration (Case
Study: Sistan Region)**

*M. Mir*¹ , *H. Mohammadi*²

Received: 31 August, 2025   **Revised:** 16 November, 2025   **Accepted:** 30 November, 2025

Abstract

Introduction

The predominant occupation of villagers in Sistan has been agriculture, animal husbandry, and fishing. Given the dependence of economic activities on the water inflow of the Hamoon International Wetland, continuous droughts have led to the stagnation of economic activities. The purpose of this research is a strategic analysis of the selection and prioritization of the optimal sustainable livelihood strategy in the Sistan region.

Materials and Methods

The SWOT-QSPM model was used to analyze strategic choices and prioritize optimal sustainable livelihood strategies in the Sistan region. Data collection was carried out using a questionnaire using a classified method from a statistical population of 250 local community members and 50 experts. The data and appropriate strategies were reviewed using the SWOT model, and the selected strategies were prioritized using the QSPM model.

Results and Discussion

The results showed that strengths; local communities prioritized the existence of indigenous knowledge of villagers about ways to secure sustainable livelihoods

---

1. Ph.D Candidate in Natural Resources and Environmental Economics, Department of Agricultural Economics, Faculty of Agriculture, University of Zabol, Zabol, Iran.

2. Corresponding Author and Associate Professor Department of Agricultural Economics, Faculty of Agriculture, University of Zabol, Zabol, Iran. (hamidmohammadi@uoz.ac.ir)

considering the location of the region with a score of 0.218, and experts prioritized the existence of indigenous and interested human resources with a score of 0.208. Analysis of weaknesses showed that local communities prioritized drought with a score of 0.065 and drought experts prioritized it with a score of 0.104. Analysis of opportunities showed that local communities prioritized the provision of credit facilities and loans to promote livestock and animal husbandry with a score of 0.224 and the existence of educated human resources with a score of 0.219. The results of threats showed that the intensification of persistent droughts with a score of 0.076 from the perspective of local communities and with a score of 0.059 from the perspective of experts. According to the SWOT matrix, the SO strategy was selected. According to the QSPM matrix, the attention of the government sector and relevant officials to the development of economic infrastructure in the region, providing government facilities and loans to the agricultural, livestock, etc. sectors, as well as providing facilities to housewives in order to develop and expand small and medium-scale economic activities, and formulating and planning for livelihood diversification in line with the capacities of the region, are among the first to third priorities of both groups.

Conclusions

In Sistan, due to the intensification of droughts, most economic activities are on the verge of destruction. In addition, the intensification of dust storms has affected the lives and health of local communities. Therefore, in the current situation, if local communities do not have a sustainable livelihood, the tendency to migrate increases. Therefore, in order to prevent migration, it is necessary to develop and plan for resilience and secure a sustainable livelihood. According to the results of this research, by developing; the attention of the relevant government sector to the development of economic infrastructure in the region, providing government facilities and loans to the agricultural, livestock, etc. sectors, as well as providing facilities to housewives in order to develop and expand small and medium-scale economic activities, developing and planning for livelihood diversification in accordance with the capacities of the region, its possible to create suitable conditions for local communities and prevent migration.

Keywords: Drought, Sustainable Livelihood, Economic Activities, Sistan, Model SWOT- QSPM.

روستا و توسعه

سال ۲۸، شماره ۱۱۲، زمستان ۱۴۰۴

مقاله پژوهشی

تحلیل راهبردی استراتژی‌های بهینه معیشت پایدار در شرایط خشکسالی به منظور مقابله با مهاجرت (مطالعه موردی: منطقه سیستان)

محدثه میر^۱ ID، حمید محمدی^۲ ID

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۶/۹ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۸/۲۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۹/۹

چکیده

شغل غالب جوامع محلی منطقه سیستان کشاورزی، دامداری و صیادی است. با توجه به وابستگی فعالیت‌های اقتصادی به آبیگری تالاب بین‌المللی هامون، خشکسالی‌های مداوم منجر به رکود فعالیت‌های اقتصادی شده است. هدف این تحقیق، تحلیل راهبردی انتخاب و اولویت‌بندی استراتژی بهینه معیشت پایدار منطقه سیستان است. جامعه آماری این تحقیق را جوامع محلی منطقه سیستان تشکیل داده که با استفاده از پرسش‌نامه و با روش طبقه‌بندی شده، تعداد ۲۵۰ نفر از جوامع محلی و ۵۰ نفر از کارشناسان خبره در منطقه انتخاب شدند. بررسی و تحلیل داده‌ها و شناسایی راهبردهای مناسب با مدل SWOT و اولویت‌بندی استراتژی‌های انتخاب شده نیز با بهره‌گیری از مدل QSPM انجام شد. نتایج بررسی نقاط قوت جوامع محلی نشان داد که وجود دانش بومی روستاییان در ارتباط با راه‌های تأمین معیشت پایدار با توجه به موقعیت منطقه با امتیاز ۰/۲۱۸ در اولویت قرار دارد. این در حالی است که از نظر کارشناسان، وجود نیروی انسانی بومی و علاقه‌مند با امتیاز ۰/۲۰۸ در اولویت قرار دارد. بررسی نقاط ضعف نیز بیانگر آن است که جوامع محلی،

۱- دانشجوی دکتری اقتصاد منابع طبیعی و محیط زیست، گروه اقتصاد کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه زابل، زابل، ایران.

۲- نویسنده مسئول و دانشیار گروه اقتصاد کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه زابل، زابل، ایران.

(hamidmohammadi@uoz.ac.ir)

خشکسالی را با امتیاز ۰/۰۶۵ و کارشناسان، خشکسالی را با امتیاز ۰/۱۰۴ در اولویت قرار داده‌اند. همچنین ارزیابی و تحلیل فرصت‌ها نشان داد که جوامع محلی، ارائه تسهیلات اعتباری و وام به‌منظور رونق دامداری و دامپروری را با امتیاز ۰/۲۲۴ در اولویت قرار داده و وجود نیروی انسانی تحصیل کرده با امتیاز ۰/۲۱۹ در اولویت کارشناسان قرار دارد. نتایج بررسی تهدیدها نیز مؤید آن است که تشدید خشکسالی‌های مداوم از دیدگاه جوامع محلی با امتیاز ۰/۰۷۶ و از دیدگاه کارشناسان با امتیاز ۰/۰۵۹ در اولویت قرار دارد. مطابق نتایج ماتریس SWOT، راهبرد SO انتخاب شد و طبق نتایج ماتریس QSPM، توجه بخش دولتی و مسئولان مربوط به توسعه زیرساخت‌های اقتصادی در منطقه، ارائه تسهیلات و وام‌های دولتی به بخش کشاورزی، دامداری و سایر موارد و همچنین ارائه تسهیلات به زنان خانه‌دار به‌منظور توسعه و گسترش فعالیت‌های اقتصادی کوچک‌مقیاس و متوسط (مثل صنایع دستی، سوزن‌دوزی، خیاطی و سایر موارد) و تدوین و برنامه‌ریزی به‌منظور تنوع معیشتی متناسب با ظرفیت‌های منطقه در اولویت‌های اول تا سوم هر دو گروه قرار دارد.

کلید واژه‌ها: خشکسالی، معیشت پایدار، فعالیت‌های اقتصادی، سیستم، مدل SWOT- QSPM

مقدمه

با افزایش جمعیت روستاها، ساکنین این مناطق به‌منظور تأمین نیازهای روزمره زندگی خود به استفاده بی‌رویه از منابع طبیعی روی می‌آورند؛ از طرفی با توجه به این که کشاورزی مهمترین منبع درآمدی جوامع محلی به‌خصوص در روستاهاست و از طریق محصولات کشاورزی به دامداری نیز مشغولند، این نوع فعالیت‌های اقتصادی با افزایش جمعیت و کاهش سرانه منابع (به‌ویژه آب و زمین) مزیت‌های اقتصادی خود را از دست می‌دهند (Shoja, 2018; Aguilar & Sumner, 2020).

ایران در کمربند بیابانی کره زمین قرار دارد و از این رو بسیاری از استان‌های کشور با خشکسالی مواجه هستند، به‌طوری که در سال‌های اخیر بسیاری از افراد در مناطقی از جمله سیستان با کمبود منابع آبی برای انجام فعالیت‌های کشاورزی مواجه بوده و در نتیجه توسعه سایر مشاغل وابسته از جمله دامداری نیز با چالش مواجه شده است (Mir & Mohammadi, 2023). تغییرات آب و هوایی و اقلیمی نیز مزید بر علت شده و تأثیر منفی بر فعالیت‌های اقتصادی داشته است. بنابراین با از بین رفتن فعالیت‌های اقتصادی سنتی از جمله کشاورزی، دامداری و صیادی در مناطقی مانند سیستان، ایجاد بستری مناسب برای توسعه معیشت پایدار جوامع محلی الزامی است (Sardar Shahraki et al., 2020; Izadi et al., 2023). معیشت پایدار نه تنها منجر به بقا می‌شود، بلکه مهمترین عامل در ارتقاء کیفیت زندگی مردم است؛ زیرا نبود منبع درآمدی مناسب یکی از مهمترین عوامل برای مهاجرت جوامع محلی شناخته شده است (Morse & McNamara, 2013). بنابراین با توجه به

اینکه اقتصاد غالب منطقه سیستان متکی به کشاورزی بوده و بسیاری از افراد منبع درآمدی غیر از کشاورزی ندارند، با بروز خشکسالی‌های مداوم که منجر به کاهش و از بین رفتن منابع آبی کشاورزی شده (Khakifirouz et al., 2022)، آسیب‌های جدی به اقتصاد روستاییان وارد شده است، بنابراین به‌منظور کاهش این آسیب‌پذیری؛ بررسی، تعیین و تدوین عوامل موثر در بکارگیری راهبردهای مدیریت جامع معیشت پایدار به‌منظور جلوگیری از مهاجرت ضروری است (Hajian & Ghasemi, 2022).

ماتریس SWOT¹ یکی از مدل‌های مهم و قوی مدیریت استراتژیک به‌منظور ارزیابی مهمترین نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها با توجه به عوامل محیطی و درونی به شمار می‌رود (Haji Nejad et al., 2015). با استفاده از این مدل می‌توان بر اساس محیط داخلی (نقاط قوت و ضعف) و همچنین خارج از حوزه مدیریتی (فرصت‌ها و تهدیدها)، راهکارهای واقع‌گرایانه‌ای را در اختیار برنامه‌ریزان قرار داد (Moradi & Heshmati, 2014). از طرف دیگر، با اولویت‌بندی استراتژی‌های انتخاب شده می‌توان مشخص کرد کدام‌یک از استراتژی‌های موجود، امکان‌پذیری بیشتری برای استفاده در تصمیم‌گیری‌ها را دارد (Zarabi & Mehboob Far, 2013). با بررسی نقاط قوت، ضعف، تهدیدها و فرصت‌ها با استفاده از مدل SWOT، می‌توان فهرستی از عوامل کلیدی مرتبط با موضوع را تهیه و استراتژی‌های مناسب را شناسایی کرد (Zarghani et al., 2017). این در حالی است که به‌منظور مدیریت و بکارگیری استراتژی‌های کاربردی، باید مهمترین استراتژی‌ها را اولویت‌بندی کرد. ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی (QSPM)² از جمله ابزارهای کاربردی در تصمیم‌گیری و رتبه‌بندی پارامترها است که با مدنظر قرار دادن تمامی ارتباطات داخلی و خارجی، پارامترهای مورد بررسی را اولویت‌بندی می‌کند (Amini et al., 2022; Rezaee & Rostami, 2023).

مطالعات بسیاری در داخل و خارج از کشور، در ارتباط با بررسی و اولویت‌بندی استراتژی‌های بهینه معیشت پایدار انجام شده است. اصغری سراسکانرود و همکاران (Asghari Saraskanrud et al., 2016) از مدل SWOT به‌منظور انتخاب استراتژی بهینه معیشت پایدار در مواجهه با خشکسالی در بخش مرکزی شهرستان هشت‌رود استفاده کردند. نتایج نشان داد که استراتژی تهاجمی بهترین استراتژی به‌منظور دستیابی به معیشت پایدار است. قاسمی و همکاران (Ghasemi et al., 2020) به‌منظور شناسایی راهبردهای تاب‌آوری معیشت در برابر مخاطره خشکسالی از دیدگاه خانوارهای روستایی در دهستان گل‌مکان واقع در شهرستان چناران از ماتریس SWOT استفاده کردند. نتایج

-
1. Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats (SWOT)
  2. Quantitative Strategic Planning Matrix (QSPM)

نشان داد که در این منطقه به منظور افزایش تاب‌آوری معیشت خانوارهای روستایی، راهبردهای تدافعی بهینه است.

عیسی‌زهی و شریف‌زاده (IssaZahi & Sharifzadeh, 2021) با بررسی وضعیت سرمایه‌های معیشت پایدار روستایی در شهرستان سراوان نشان دادند که سرمایه‌های فیزیکی، سرمایه مالی، سرمایه اجتماعی، سرمایه انسانی و سرمایه محیطی برای تأمین معیشت پایدار در این منطقه در اولویت قرار دارند. حاجیان و قاسمی (Hajian & Ghasemi, 2022) استراتژی‌های تنوع‌بخشی فعالیت‌های اقتصادی نواحی روستایی در معرض خشکسالی شهرستان چناران را با استفاده از مدل SWOT-QSPM بررسی کردند و نشان دادند که در این منطقه راهبرد بهینه، راهبرد تهاجمی است. اولویت‌بندی راهبردها بر اساس ماتریس QSPM نشان داد که تلاش برای توسعه و گسترش فعالیت‌های بخش صنعت با تکیه بر مواد خام کشاورزی و دامی در روستا در اولویت قرار گرفته است.

اسلامی و فرج‌الهی (Islami & Farajollahi, 2022) اولویت‌بندی استراتژی‌های ارتقادهنده معیشت محلی را با رویکرد بهره‌برداری پایدار از منابع طبیعی بررسی کردند. نتایج نشان داد که خشکسالی و سیل، مهمترین تهدیدها و وجود نیروی انسانی مستعد تحصیل کرده مهمترین فرصت ارتقای معیشت بوده است. استراتژی ارتقای معیشت برای منطقه مورد مطالعه، استراتژی تدافعی است. کوبایاشی و احکمد (Kobayashi & Ahkmad, 2011) توسعه پایدار در هوکایدو ژاپن را با استفاده از مدل SWOT بررسی کردند. نتایج نشان داد که استفاده از ابعاد توسعه پایدار و بررسی قوت‌های درون سازمانی و حمایت سیاست‌گذاران برون سازمانی (به عنوان فرصت) می‌تواند مشکلات اقتصادی منطقه را رفع کند. کومار و همکاران (Kumar et al., 2014) در تحقیقی وضعیت معیشت پایدار در هند را بررسی کردند. نتایج نشان داد که معیار امنیت معیشت پایدار در این منطقه بسیار پایین است. یو و ژانگ (You & Zhang, 2017) نیز در مطالعه‌ای نشان دادند که شاخص‌های اکولوژیکی، اقتصادی و اجتماعی از جمله شرایط مهم برای معیشت پایدار به شمار می‌روند.

سرنیواس و همکاران (Srinivas et al., 2018) با استفاده از مدل SWOT به بررسی مدیریت پایدار یک حوضه رودخانه پرداختند. نتایج نشان داد که این مدل می‌تواند توسط مسئولان محیط-زیست به منظور برنامه‌ریزی و مدیریت پایدار مورد استفاده قرار گیرد. جوسوادی (Juswadi, 2020) به منظور بررسی راهبردهای بازاریابی الکترونیک بخش کشاورزی در اندونزی از روش SWOT استفاده کرد. نتایج بیانگر آن است که با استفاده از این روش می‌توان مهمترین نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها را مشخص کرد.

در شرایط کنونی سه معضل اساسی بیکاری، طوفان و مهاجرت در منطقه سیستان پدیدار شده است. جوامع محلی علاوه بر اینکه منبع درآمد اصلی (کشاورزی، دامداری، صیادی و سایر موارد) خود را از دست داده‌اند، افزایش طوفان‌های گردوغباری، زندگی آن‌ها را نیز با مشکل مواجه کرده است. بنابراین بررسی راهبردی انتخاب و اولویت‌بندی استراتژی بهینه معیشت پایدار در شرایط حاد خشکسالی در منطقه سیستان به‌منظور جلوگیری از مهاجرت ضروری است.

روش‌شناسی تحقیق

در این تحقیق با مشورت کارشناسان و جوامع محلی، نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها شناسایی شد. سپس پرسش‌نامه‌های تهیه شده در میان دو گروه کارشناسان و جوامع محلی، تکمیل و تحلیل‌ها با استفاده از ماتریس SWOT صورت گرفت. بسیاری از محققین مانند کوبایاشی و احکمد (Kobayashi & Ahkmad, 2011)، سرینیواس و همکاران (Srinivas et al., 2018) و قاسمی و همکاران (Ghasemi et al., 2020) نیز در تحقیقات خود از ماتریس SWOT به‌منظور بررسی استراتژی‌های بهینه استفاده کردند و این روش را بسیار کاربردی معرفی کرده‌اند. در ادامه، روش مذکور با جزئیات بیشتر معرفی شده است.

ماتریس SWOT

به‌منظور بررسی و ارائه راهبردهای بهینه معیشت پایدار از ماتریس SWOT استفاده شد. بدین منظور با استفاده از روش استنادی و پرسش‌گری از جوامع محلی و کارشناسان، نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها بررسی و تعیین شد.

مهمترین نقاط قوت، ضعف، تهدیدها و فرصت‌ها در مدل SWOT تعیین و سپس استراتژی‌های مناسب شناسایی می‌شوند. بدین صورت که از قوت‌ها و فرصت‌ها برای غلبه بر ضعف‌ها و تهدیدها استفاده شده تا در نهایت با بررسی تمامی استراتژی‌ها، گزینه مناسب انتخاب شود (Islami & Farajollahi, 2022). بدین منظور، این عوامل در حالت‌های WO، SO، WT و ST مورد بررسی قرار می‌گیرند و در نهایت گزینه‌های استراتژی از میان آنها انتخاب می‌شود (Chang & Huang, 2005). مطابق این مدل، آن استراتژی به‌عنوان استراتژی بهینه انتخاب می‌شود که بتواند، قوت‌ها و فرصت‌ها را به حداکثر و ضعف‌ها و تهدیدها را به حداقل ممکن برساند. بدین منظور نقاط قوت و ضعف که عوامل درونی هستند و فرصت‌ها و تهدیدها که به‌عنوان عوامل بیرونی استفاده می‌شوند (Rezaei et al., 2022)، در چهار حالت استراتژی‌های تهاجمی (SO)، استراتژی‌ها رقابتی (ST)،

استراتژی‌های محافظه کارانه (WO) و استراتژی‌های تدافعی (WT) بررسی می‌شوند (Kangas et al., 2003)^۱

به‌منظور استفاده از مدل SWOT در این تحقیق، در ابتدا به بررسی و تعیین عوامل درونی (نقاط قوت و ضعف) و عوامل خارجی (فرصت‌ها و تهدیدها) پرداخته شد. سپس به هر عامل یک ضریب بین ۱ (نشان‌دهنده اهمیت بسیار کم) تا ۵ (نشان‌دهنده اهمیت بسیار زیاد) اختصاص یافت. در گام بعد، ستون نرمالیزه شد تا وزن هر کدام از عوامل تعیین شود^۲. سپس برای رتبه‌دهی به هر عامل، برای هر پارامتر بین یک تا چهار امتیاز (از واکنش بسیار ضعیف تا واکنش بسیار عالی) در نظر گرفته شد. این امتیاز بیانگر میزان اثرگذاری هر عامل است (Fall Solayman et al., 2017).

ماتریس برنامه‌ریزی استراتژی کمی (QSPM)

به‌منظور اولویت‌بندی استراتژی‌های انتخاب شده از ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی (QSPM) استفاده شد. لازم به ذکر است که بسیاری از محققین از جمله هیل و وستبروک (Hill & Westbrook, 1997)، حاجیان و قاسمی (Hajian & Ghasemi, 2022) و رضایی و رستمی (Rezaei & Rostami, 2023) به‌منظور اولویت‌بندی استراتژی‌های مدنظر از ماتریس QSPM استفاده کرده‌اند و آن را یک روش کاربردی برای کمی‌سازی استراتژی‌های حاصل از ماتریس SWOT معرفی کرده‌اند.

ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی، از جمله روش‌های کاربردی در ارزیابی گزینه‌های استراتژیک و اولویت‌بندی استراتژی‌ها است و در تصمیم‌گیری‌ها استفاده می‌شود (Hill & Westbrook, 1997). به‌منظور تشکیل ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی از نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها در ردیف، و راهبردهای انتخابی در ستون استفاده می‌شود. وزن هر کدام از نقاط که در ماتریس SWOT به دست آمده است، در مقابل هر کدام از عوامل (قوت، ضعف، فرصت و تهدید) گذاشته می‌شود، سپس امتیازهای جذابیت را باید بررسی کرد؛ بدین صورت که به هر کدام از راهبردها با توجه به میزان اثرگذاری عوامل بین ۱ تا ۴ امتیاز داده می‌شود. در گام بعد هر امتیاز در

۱- استراتژی‌های تهاجمی (SO): مطابق این استراتژی، با استفاده از نقاط قوت درونی از فرصت‌های موجود بهره‌برداری می‌شود. استراتژی‌ها رقابتی (ST): طبق این استراتژی می‌توان، با استفاده از نقاط قوت درونی، اثر تهدیدهای محیط خارجی را کاهش داد. استراتژی‌های محافظه کارانه (WO): طبق این استراتژی، با استفاده از فرصت‌های موجود، نقاط ضعف درونی کاهش می‌یابد. استراتژی‌های تدافعی (WT): طبق این استراتژی باید نقاط ضعف درونی را کاهش داد و از تهدیدهای ناشی از محیط خارجی پرهیز کرد (Hobevatan et al., 2021; Avazpour, & Ghorbani, 2023; Vosoghi long et al., 2017).

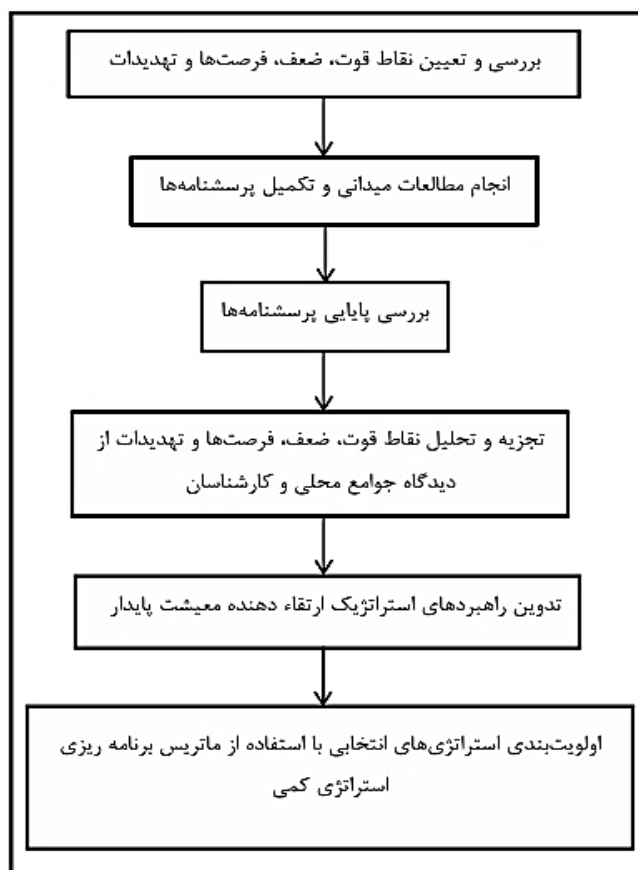
۲- لازم به ذکر است که برای آزمون درستی کار تا این مرحله، جمع ضرایب وزنی باید مساوی با یک باشد.

تحلیل راهبردی استراتژی‌های بهینه معیشت پایدار در.....

وزن هر عامل ضرب می‌شود و در نهایت با جمع کل ضرایب مربوط به هر راهبرد، امتیاز جذابیت نهایی راهبرد به دست می‌آید و طبق مقداری که برای هر راهبردی به دست آمده است، اولویت‌بندی انجام می‌شود (Vatankhah Noghani, 2016).

با توجه به آنچه گفته شد، مدل مفهومی تحقیق در شکل ۱ ارائه شده است.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

معرفی منطقه مورد مطالعه

منطقه مورد مطالعه پژوهش، منطقه سیستان است. سیستان در شرق ایران و شمال استان سیستان و بلوچستان واقع شده است و در محدوده 30° تا $31^{\circ} 20'$ عرض شمالی و 61° تا $61^{\circ} 50'$ طول شرقی قرار دارد (Ehsani & Shakiriari, 2018). منطقه مورد مطالعه بر

مبنای مطالعات انجام شده و موقعیت جغرافیایی و طبق اقلیم دومارتن، دارای اقلیم فوق خشک است (Nosrati et al., 2016). سیستان دارای پنج شهرستان زابل، زهک، هامون، هیرمند و نیمروز است. مهمترین شاخص زیست محیطی در منطقه مورد مطالعه، تالاب بین‌المللی هامون است. رودخانه‌های هامون و فراه‌رود، تنها منبع آب شیرین در این منطقه هستند. این رودخانه‌ها در زمان آبیگری وارد تالاب بین‌المللی هامون شده و منبع آب مناسبی در دشت سیستان را تشکیل می‌دهند که در پی آن علاوه بر تأمین آب آشامیدنی منطقه، به واسطه آبیگری تالاب هامون، جوامع محلی به شغل‌های کشاورزی، دامداری و صیادی مشغول بوده‌اند (Maleki et al., 2019; Mir et al., 2020). متأسفانه در چند دهه اخیر سدسازی در کشور افغانستان - از جمله سد کمال خان - مانع ورود آب به منطقه سیستان شده که بدین ترتیب شرایط حاد خشکسالی در منطقه ایجاد شده است و علاوه بر این که منجر به تشدید طوفان‌های گردوغباری شده، مشاغل اصلی جوامع محلی از جمله کشاورزی، دامداری و صیادی رو به نابودی است (Verij Kazemi, 2020; Mir & Mohammadi, 2023). در این شرایط، با توجه به محدودیت فعالیت‌های صنعتی در این منطقه، بسیاری از خانوارها دچار رکود شدید اقتصادی شده و به‌منظور تأمین معاش خود و خانواده‌هایشان مجبور به مهاجرت از منطقه سیستان به سایر استان‌ها شده‌اند.

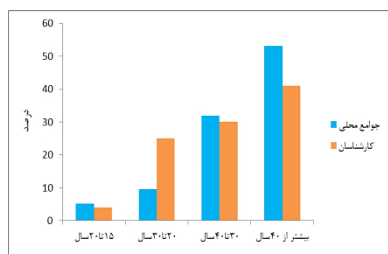

شکل ۲. موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه

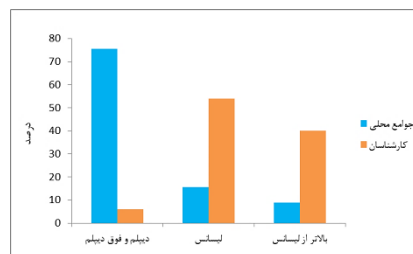
جامعه آماری این تحقیق، جوامع محلی منطقه سیستان شامل (زابل، زهک، هامون، هیرمند و نیمروز) است که به روش طبقه‌بندی شده، تعداد ۲۵۰ نفر از جوامع محلی و ۵۰ نفر از کارشناسان خبره در منطقه انتخاب شدند. ابزار گردآوری تحقیق پرسش‌نامه بوده که پرسش‌های آن به صورت پنج گزینه‌ای - خیلی کم (با امتیاز ۱) تا خیلی زیاد (امتیاز ۵) - طراحی شد. در این راستا با مشورت با کارشناسان و متخصصان مربوط، عوامل تأثیرگذار داخلی و خارجی وضعیت معیشتی مطالعه شد و در نهایت پرسش‌نامه تهیه و در اختیار پاسخ‌دهندگان قرار گرفت. بررسی پایایی پرسش‌نامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ صورت گرفت. ضریب مذکور برای جوامع محلی ۰/۸۶ و برای کارشناسان ۰/۷۴ به دست آمد که مؤید پایایی و قابلیت اعتماد مناسب پرسش‌نامه است.

نتایج و بحث

نتایج تحلیل توصیفی نشان داد که حدود ۶۷/۲ درصد پاسخ‌گویان در جوامع محلی را مردان و ۳۲/۸ درصد آنان را زنان تشکیل داده‌اند. همچنین ۶۲ درصد پاسخ‌گویان منتخب از گروه کارشناسان را مرد و ۳۸ درصد آنان را زنان تشکیل داده‌اند. نتایج بررسی دامنه سنی جوامع محلی و کارشناسان پاسخ‌گو نیز نشان داد که سن حدود ۵۳/۲ درصد از جوامع محلی و ۴۱ درصد از کارشناسان پاسخ‌گو بیشتر از ۴۰ سال بوده است. جزئیات بیشتر در خصوص دامنه سنی پاسخ‌گویان در نمودار ۱ قابل مشاهده است. نتایج بررسی وضعیت تحصیلی پاسخ‌گویان در نمودار ۲ نشان داده شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، سطح تحصیلات درصد قابل توجهی از جوامع محلی دیپلم تا فوق دیپلم است. این در حالی است که سطح تحصیلات بیشتر کارشناسان پاسخ‌گو، لیسانس و بالاتر از لیسانس بوده است. به‌طور مشخص، سطح تحصیلات حدود ۵۴ درصد کارشناسان لیسانس بوده است.

نمودار ۱. دامنه سنی پاسخ‌گویان

نمودار ۲. وضعیت تحصیلات پاسخ‌گویان

نتایج حاصل از تحلیل استراتژی‌های بهینه معیشت پایدار با استفاده از مدل SWOT

الف) شناسایی نقاط قوت

نتایج تجزیه و تحلیل نقاط قوت از دیدگاه جوامع محلی و کارشناسان در جدول ۱ ارائه شده است. مطابق نتایج، از دیدگاه جوامع محلی، وجود دانش بومی روستاییان در ارتباط با راه‌های تأمین معیشت پایدار با توجه به موقعیت منطقه با امتیاز ۰/۲۱۸، وجود اتحاد و همدلی بین قوم‌های متفاوت و پرهیز از رقابت‌های ناسالم با امتیاز ۰/۲۱۶ و وجود نیروی انسانی بومی و علاقه‌مند با امتیاز ۰/۲۱۳ دارای بیشترین امتیاز است. اما طبق نظر کارشناسان، وجود نیروی انسانی بومی و علاقه‌مند با امتیاز ۰/۲۰۸، همبستگی و اتحاد مردم منطقه در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی با امتیاز ۰/۲۰۴ و وجود نیروی علاقه‌مند (به خصوص زنان خانه‌دار) به منظور ایجاد کارگاه‌های کوچک‌مقیاس از جمله قالی‌بافی، بافتنی، خیاطی و سایر موارد با امتیاز ۰/۲۰۰ دارای بیشترین امتیاز است.

جدول ۱. نتایج تجزیه و تحلیل نقاط قوت از دیدگاه جوامع محلی و کارشناسان

نقاط قوت			جوامع محلی			کارشناسان	
وزن	رتبه	امتیاز	وزن	رتبه	امتیاز	رتبه	امتیاز
۰/۰۵۳	۴	۰/۲۱۳	۰/۰۵۲	۴	۰/۲۰۸	۴	۰/۲۰۸
وجود نیروی انسانی بومی و علاقه‌مند							
۰/۰۴۶	۴	۰/۱۸۳	۰/۰۵۱	۴	۰/۲۰۴	۴	۰/۲۰۴
همبستگی و اتحاد مردم منطقه در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی							
۰/۰۴۲	۳	۰/۱۲۷	۰/۰۴۰	۳	۰/۱۲۰	۳	۰/۱۲۰
افزایش و توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات بین جوامع محلی							
۰/۰۵۲	۴	۰/۲۰۸	۰/۰۵۰	۴	۰/۲۰۰	۴	۰/۲۰۰
وجود نیروی علاقه‌مند (به خصوص زنان خانه‌دار) به منظور ایجاد کارگاه‌های کوچک‌مقیاس از جمله قالی‌بافی، بافتنی، خیاطی و سایر موارد							
۰/۰۵۵	۳	۰/۱۶۴	۰/۰۴۲	۴	۰/۱۶۸	۴	۰/۱۶۸
امکان استفاده از نیروی کار زنان در تأمین معیشت خانواده							
۰/۰۵۵	۴	۰/۲۱۸	۰/۰۴۸	۳	۰/۱۴۴	۳	۰/۱۴۴
وجود دانش بومی روستاییان در ارتباط با راه‌های تأمین معیشت پایدار با توجه به موقعیت منطقه							
۰/۰۵۲	۴	۰/۲۰۷	۰/۰۴۰	۳	۰/۱۲۰	۳	۰/۱۲۰
انگیزه بالای جوانان روستایی در کسب دانش و مهارت							
۰/۰۴۵	۳	۰/۱۳۴	۰/۰۴۹	۴	۰/۱۹۶	۴	۰/۱۹۶
تمایل روستاییان به گسترش بوم‌گردی‌ها و پذیرش گردشگران							
۰/۰۵۴	۴	۰/۲۱۶	۰/۰۴۸	۳	۰/۱۴۴	۳	۰/۱۴۴
وجود اتحاد و همدلی بین قوم‌های متفاوت و پرهیز از رقابت‌های ناسالم							
۰/۰۵۵	۳	۰/۱۶۴	۰/۰۴۰	۳	۰/۱۲۰	۳	۰/۱۲۰
پایبند بودن جوامع محلی به آداب و رسوم و سنت‌ها در منطقه							
۰/۰۴۵	۳	۰/۱۳۴	۰/۰۴۳	۴	۰/۱۷۲	۴	۰/۱۷۲
توسعه و گسترش سطح بهداشت روستایی							

مأخذ: یافته‌های پژوهش

بر اساس نتایج، وجود نیروی انسانی بومی و علاقه‌مند از دیدگاه هر دو گروه جزء اولویت‌ها قرار گرفته است. وجود نیروی انسانی بومی در مطالعه اسلامی و فرج‌الهی (Islami & Farajollahi, 2022) نیز جزء اولویت‌های نقاط قوت قرار گرفته است.

ب) شناسایی نقاط ضعف

جدول ۲ نتایج تجزیه و تحلیل نقاط ضعف را از دیدگاه جوامع محلی و کارشناسان نشان می‌دهد. بر اساس نتایج، از دیدگاه جوامع محلی خشکسالی با امتیاز ۰/۰۶۵، نرخ بالای بیکاری و کاهش سطح درآمد با امتیاز ۰/۰۶۳ و افزایش تمایل به مهاجرت جوانان در منطقه با امتیاز ۰/۰۵۹ دارای بیشترین امتیاز هستند؛ اما طبق دیدگاه کارشناسان، خشکسالی با امتیاز ۰/۱۰۴، نامناسب بودن زیرساخت‌ها و نبود امکانات با امتیاز ۰/۰۹۰ و پایین بودن درآمد جوامع محلی با امتیاز ۰/۰۸۸ دارای بیشترین امتیاز هستند. یافته‌ها بیانگر آن است که خشکسالی از دید هر دو گروه در اولویت‌های نقاط ضعف قرار دارد.

جدول ۲. نتایج تجزیه و تحلیل نقاط ضعف از دیدگاه جوامع محلی و کارشناسان

کارشناسان			جوامع محلی			نقاط ضعف
امتیاز	رتبه	وزن	امتیاز	رتبه	وزن	
۰/۱۰۴	۲	۰/۰۵۲	۰/۰۶۵	۱	۰/۰۶۵	خشکسالی
۰/۰۴۰	۱	۰/۰۴۰	۰/۰۴۲	۲	۰/۰۲۱	نپذیرفتن ریسک تغییر معیشت در روستاها
۰/۰۹۰	۲	۰/۰۴۵	۰/۰۴۳	۱	۰/۰۴۳	نامناسب بودن زیرساخت‌ها و نبود امکانات
۰/۰۵۲	۱	۰/۰۵۲	۰/۰۶۳	۱	۰/۰۶۳	نرخ بالای بیکاری و کاهش سطح درآمد
۰/۰۳۴	۱	۰/۰۳۴	۰/۰۱۸	۱	۰/۰۱۸	نبود انگیزه در بین جوامع محلی
۰/۰۸۳	۲	۰/۰۴۲	۰/۰۵۹	۱	۰/۰۵۹	افزایش تمایل به مهاجرت جوانان در منطقه
۰/۰۲۸	۱	۰/۰۲۸	۰/۰۴۰	۲	۰/۰۲۰	انگیزه نداشتن جوانان برای فعالیت در روستایی
۰/۰۸۲	۲	۰/۰۴۱	۰/۰۳۳	۱	۰/۰۳۳	نبود سرمایه‌گذاری مناسب در بخش گردشگری
۰/۰۴۳	۱	۰/۰۴۳	۰/۰۵۰	۲	۰/۰۲۵	نبود امکانات حمل‌ونقل عمومی در روستاها در صورتی که فاصله روستاها تا راه‌های اصلی زیاد است
۰/۰۳۴	۱	۰/۰۳۴	۰/۰۳۶	۱	۰/۰۳۶	نداشتن سرمایه و پس‌انداز کافی برای ایجاد نوآوری
۰/۰۸۸	۲	۰/۰۴۴	۰/۰۴۵	۱	۰/۰۴۵	پایین بودن درآمد جوامع محلی
۰/۰۴۳	۱	۰/۰۴۳	۰/۰۴۰	۲	۰/۰۲۰	تمایل نداشتن بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری در منطقه

مأخذ: یافته‌های پژوهش

لازم به ذکر است که پایین بودن سطح درآمد، نرخ بالای بیکاری، نامناسب بودن زیرساخت‌ها و نبود امکانات در مطالعه اصغری سراسکانرود و همکاران (Asghari Saraskanrud et al., 2016) نیز بیشترین امتیاز را در نقاط ضعف داشته‌اند. این در حالی است که در پژوهش حاضر علاوه بر این موارد، با توجه به شرایط بومی منطقه سیستان، خشکسالی و مهاجرت نیز از نقاط ضعف مهم شناخته شده‌اند.

ج) شناسایی فرصت‌ها

نتایج تجزیه و تحلیل فرصت‌ها از دیدگاه جوامع محلی و کارشناسان در جدول ۳ آورده شده است. مطابق این نتایج، از دیدگاه جوامع محلی ارائه تسهیلات اعتباری و وام به‌منظور رونق دامداری و دامپروری با امتیاز ۰/۲۲۴، وجود نیروی انسانی تحصیل کرده با امتیاز ۰/۲۱۸ و بکارگیری نیروی بومی در سمت‌های مدیریتی با امتیاز ۰/۲۱۷ بیشترین امتیاز را دارند. بررسی نظر کارشناسان در ارتباط با فرصت‌ها نشان داد که وجود نیروی انسانی تحصیل کرده با امتیاز ۰/۲۱۹، ارائه تسهیلات اعتباری و وام به‌منظور رونق دامداری و دامپروری با امتیاز ۰/۱۶۸ و حمایت دولتی از صنایع دستی کوچک-مقیاس و متوسط با پرداخت تسهیلات و وام با امتیاز ۰/۱۶۳ دارای بیشترین امتیاز است.

جدول ۳. نتایج تجزیه و تحلیل فرصت‌ها از دیدگاه جوامع محلی و کارشناسان

فرصت‌ها			جوامع محلی			کارشناسان	
وزن	رتبه	امتیاز	وزن	رتبه	امتیاز	رتبه	امتیاز
۰/۰۴۰	۴	۰/۱۶۰	۰/۰۵۴	۳	۰/۱۶۳	۳	۰/۱۶۳
حمایت دولتی از صنایع دستی کوچک‌مقیاس و متوسط با پرداخت تسهیلات و وام							
۰/۰۵۵	۴	۰/۲۱۸	۰/۰۵۵	۴	۰/۲۱۹	۴	۰/۲۱۹
وجود نیروی انسانی تحصیل کرده							
۰/۰۵۴	۴	۰/۲۱۷	۰/۰۴۰	۴	۰/۱۶۰	۴	۰/۱۶۰
بکارگیری نیروی بومی در سمت‌های مدیریتی							
۰/۰۵۶	۴	۰/۲۲۴	۰/۰۵۶	۳	۰/۱۶۸	۳	۰/۱۶۸
ارائه تسهیلات اعتباری و وام به‌منظور رونق دامداری و دامپروری							
۰/۰۴۳	۳	۰/۱۲۸	۰/۰۴۳	۳	۰/۱۲۸	۳	۰/۱۲۸
افزایش خدمات اجتماعی از جمله بیمه روستاییان							
۰/۰۴۰	۴	۰/۱۵۹	۰/۰۴۰	۳	۰/۱۱۹	۳	۰/۱۱۹
افزایش توجه دولت به جوامع روستایی به‌منظور رونق فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی							
۰/۰۳۲	۳	۰/۰۹۷	۰/۰۳۲	۴	۰/۱۲۹	۴	۰/۱۲۹
وجود سازمان‌های دولتی مرتبط با توسعه روستایی							
۰/۰۴۴	۳	۰/۱۳۳	۰/۰۴۴	۳	۰/۱۳۳	۳	۰/۱۳۳
نبود قوانین محدود کننده در ارتباط با تنوع‌بخشی فعالیت‌های اقتصادی							
۰/۰۳۸	۴	۰/۱۵۴	۰/۰۳۸	۴	۰/۱۵۴	۴	۰/۱۵۴
وجود کارآفرینی به‌منظور تنوع‌بخشی در فرصت‌های شغلی							
۰/۰۴۶	۳	۰/۱۳۸	۰/۰۴۶	۳	۰/۱۳۷	۳	۰/۱۳۷
امکان تبدیل دارائی‌های روستاییان از جمله دام‌ها به پول نقد							
۰/۰۴۶	۳	۰/۱۳۸	۰/۰۴۶	۳	۰/۱۳۷	۳	۰/۱۳۷
امکان تبدیل درآمدهای جوامع محلی به سرمایه‌گذاری‌های مفید از جمله خرید دام							
۰/۰۳۲	۳	۰/۰۹۶	۰/۰۳۲	۳	۰/۰۹۶	۳	۰/۰۹۶
وجود امکانات نرم‌افزاری و فکری بین مسئولان محلی به‌منظور تغییر معیشت و ارائه راهکار برای افزایش سطح رفاه جوامع محلی							

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتایج پژوهش قاسمی و همکاران (Ghasemi et al., 2020) نیز بیانگر آن است که ارائه تسهیلات اعتباری و وام در اولویت فرصت‌ها قرار گرفته است. در پژوهش حاضر علاوه بر تسهیلات اعتباری و وام، نیروی انسانی تحصیل کرده نیز از دیدگاه هر دو گروه جوامع محلی و کارشناسان در اولویت قرار دارد.

د) شناسایی تهدیدها

جدول ۴ نتایج تجزیه و تحلیل تهدیدها را از دیدگاه جوامع محلی و کارشناسان نشان می‌دهد. بر اساس دیدگاه جوامع محلی، تشدید خشکسالی‌های مداوم با امتیاز ۰/۰۷۶، مهاجرت جوامع محلی به سایر استان‌ها برای کسب درآمد با امتیاز ۰/۰۷۵ و نبود سرمایه‌گذار خصوصی در زمینه ایجاد اشتغال با امتیاز ۰/۰۶۵ مهمترین تهدیدات شناخته شدند. بررسی نظر کارشناسان نیز نشان داد که تشدید خشکسالی‌های مداوم با امتیاز ۰/۰۵۹، نبود حمایت کافی از تولیدکنندگان روستایی با امتیاز ۰/۰۵۸ و نبود سرمایه‌گذار خصوصی در زمینه ایجاد اشتغال با امتیاز ۰/۰۵۷ بیشترین امتیاز را دارند.

جدول ۴. نتایج تجزیه و تحلیل تهدیدها از دیدگاه جوامع محلی و کارشناسان

تهدیدات	جوامع محلی		کارشناسان	
	وزن	رتبه	وزن	رتبه
تشدید خشکسالی‌های مداوم	۰/۰۷۶	۱	۰/۰۷۶	۱
نبود سرمایه‌گذار خصوصی در زمینه ایجاد اشتغال	۰/۰۶۵	۱	۰/۰۶۵	۱
تغییرات اقلیمی	۰/۰۳۱	۲	۰/۰۶۲	۲
وجود نداشتن سرمایه‌گذاری مناسب به‌منظور گسترش گردشگری	۰/۰۲۹	۲	۰/۰۵۸	۱
وجود مشکلات زیست‌محیطی	۰/۰۳۲	۲	۰/۰۶۴	۲
توجه نکردن به زیرساخت‌ها و بهسازی خدمات روستایی	۰/۰۴۶	۱	۰/۰۴۶	۱
ارائه نکردن راهکارهای نوین کسب درآمد	۰/۰۲۰	۱	۰/۰۲۰	۱
نبود حمایت کافی از تولیدکنندگان روستایی	۰/۰۳۱	۱	۰/۰۳۱	۱
کمبود تسهیلات رفاهی به روستاییان	۰/۰۲۱	۱	۰/۰۲۱	۲
مهاجرت جوامع محلی به سایر استان‌ها برای کسب درآمد	۰/۰۷۵	۱	۰/۰۷۵	۲
نبود بستر مناسب برای دسترسی به خدمات آموزشی و بهداشتی-درمانی	۰/۰۲۲	۱	۰/۰۲۲	۱
تخریب منابع طبیعی در اثر بهره‌برداری بی‌رویه و غیر اصولی	۰/۰۲۵	۲	۰/۰۵۱	۲

مأخذ: یافته‌های پژوهش

همان طور که مشاهده می‌شود، تشدید خشکسالی‌های مداوم از دیدگاه هر دو گروه در اولویت اول قرار دارد. در مطالعه اصغری سراسکانرود و همکاران (Asghari Saraskanrud et al., 2016) نیز نبود سرمایه‌گذار، خشکسالی، مهاجرت، و حمایت نکردن از تولیدکنندگان روستایی از جمله تهدیدهای قابل توجه ذکر شده است.

تدوین راهبردهای استراتژیک ارتقاء دهنده معیشت پایدار

جدول ۵ نشان دهنده راهبردهای انتخابی برای معیشت پایدار در منطقه مورد مطالعه است. بر اساس نتایج به دست آمده از تجزیه و تحلیل مدل SWOT، راهبرد SO به‌عنوان راهبرد بهینه انتخاب شد که شامل استراتژی‌های تدوین و برنامه‌ریزی به‌منظور تنوع معیشتی متناسب با ظرفیت‌های منطقه، استفاده از دانش بومی مسئولان و مدیران بومی در نهادها و سازمان‌های مرتبط، ارائه تسهیلات و وام‌های دولتی به بخش کشاورزی، دامداری و سایر موارد و همچنین ارائه تسهیلات به زنان خانه‌دار به‌منظور توسعه و گسترش فعالیت‌های اقتصادی کوچک‌مقیاس و متوسط مثل صنایع دستی، سوزن‌دوزی، خیاطی و سایر موارد، توجه به بخش دولتی و مسئولان مربوطه به توسعه زیرساخت‌های اقتصادی در منطقه، لزوم توجه و برنامه‌ریزی دولت به‌منظور گسترش تنوع معیشت‌های جایگزین در منطقه است.

بررسی نتایج سایر مطالعات مشابه نیز نشان می‌دهد که به‌عنوان مثال در مطالعه حاجیان و قاسمی (Hajian & Ghasemi, 2022) نیز راهبرد SO انتخاب شده و تنوع بخشی فعالیت‌های اقتصادی را برای مناطق در معرض خشکسالی موثر شناخته است.

جدول ۵. راهبردهای انتخابی برای معیشت پایدار در منطقه مورد مطالعه

نقاط قوت	نقاط ضعف
• وجود نیروی انسانی بومی و علاقه‌مند • همبستگی و اتحاد مردم منطقه در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی • افزایش و توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات بین جوامع محلی • وجود نیروی علاقه‌مند (به خصوص زنان خانه‌دار) به‌منظور ایجاد کارگاه‌های کوچک‌مقیاس از جمله قالی بافی، بافتی، خیاطی و سایر موارد • امکان استفاده از نیروی کار زنان در	• رعایت نکردن حق‌آبه تالاب بین‌المللی هامون توسط کشور افغانستان که خود مهمترین عامل در ایجاد خشکسالی، از بین رفتن مشاغل اصلی جوامع محلی از جمله کشاورزی، دامداری، صیادی و سایر موارد و افزایش مهاجرت در منطقه شده است • نپذیرفتن ریسک تغییر معیشت در روستاها • نامناسب بودن زیرساخت‌ها و نبود امکانات

SWOT

تحلیل راهبردی استراتژی‌های بهینه معیشت پایدار در.....

فرصت‌ها	استراتژی SO	استراتژی WO
- حمایت دولتی از صنایع دستی کوچک‌مقیاس و متوسط با پرداخت تسهیلات و وام - وجود نیروی انسانی تحصیل کرده - بکارگیری نیروی بومی در سمت‌های مدیریتی - ارائه تسهیلات اعتباری و وام به‌منظور رونق دامداری و دامپروری - افزایش خدمات اجتماعی از جمله بیمه روستاییان - افزایش توجه دولت به جوامع روستایی به-منظور رونق فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی - وجود سازمان‌های دولتی مرتبط با توسعه روستایی - نبود قوانین محدود کننده در ارتباط با تنوع بخشی فعالیت‌های اقتصادی - وجود کارآفرینی به‌منظور تنوع بخشی در فرصت‌های شغلی - امکان تبدیل دارایی‌های روستاییان از جمله دام ها به پول نقد - امکان تبدیل درآمدهای جوامع محلی به سرمایه‌گذاری‌های مفید از جمله خرید دام	۱- تدوین و برنامه‌ریزی به‌منظور تنوع معیشتی متناسب با ظرفیت‌های منطقه ۲- استفاده از دانش بومی مسئولان و مدیران بومی در نهادها و سازمان‌های مرتبط ۳- ارائه تسهیلات و وام‌های دولتی به بخش کشاورزی، دامداری و سایر موارد و همچنین ارائه تسهیلات به زنان خانه‌دار به-منظور توسعه و گسترش فعالیت‌های اقتصادی کوچک‌مقیاس و متوسط مثل صنایع دستی، سوزن‌دوزی، خیاطی و سایر موارد ۴- توجه بخش دولتی و مسئولان مربوطه به توسعه زیرساخت‌های توسعه اقتصادی در منطقه ۵- لزوم توجه و برنامه‌ریزی دولت به‌منظور گسترش تنوع معیشت‌های جایگزین در منطقه	- نرخ بالای بیکاری و کاهش سطح درآمد - نبود انگیزه در بین جوامع محلی - افزایش تمایل به مهاجرت جوانان در منطقه - انگیزه نداشتن جوانان برای فعالیت در روستایی - نبود سرمایه‌گذاری مناسب در بخش گردشگری - نبود امکانات حمل و نقل عمومی در روستاها در صورتی که فاصله روستاها تا راه‌های اصلی زیاد است - نداشتن سرمایه و پس‌انداز کافی برای ایجاد نوآوری - پایین بودن درآمد جوامع محلی - تمایل نداشتن بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری در منطقه

• وجود امکانات نرم افزاری و فکری بین مسئولان محلی به منظور تغییر معیشت و ارائه راهکار برای افزایش سطح رفاه جوامع محلی		
تهدیدها	استراتژی ST	استراتژی WT
• خشکسالی‌های مداوم در منطقه • شدت یافتن طوفان‌های گردوغباری به واسطه افزایش خشکسالی در منطقه • وجود تعطیلی‌های تحمیلی به واسطه طوفان‌های گردوغباری • نبود سرمایه‌گذاری مناسب به منظور گسترش گردشگری • وجود مشکلات زیست‌محیطی • نبود برنامه جامع توسعه فعالیت‌های اقتصادی • نبود آموزش‌های فناوری و ارائه راهکارهای نوین کسب درآمد • نبود حمایت کافی از تولیدکنندگان روستایی • کمبود تسهیلات رفاهی به روستاییان • مهاجرت جوامع محلی به سایر استان‌ها برای کسب درآمد • تهدیدات مرتبط با سلامت جوامع محلی با توجه به شدت یافتن طوفان‌های گردوغباری • تخریب منابع طبیعی در اثر بهره‌برداری بی‌رویه و غیراصولی	۱- مهارت و توانایی جوامع محلی در ایجاد و استفاده از فرصت‌های اقتصادی ۲- ایجاد سیاست‌های حمایتی برای توسعه فعالیت‌های زودبازده اقتصادی ۳- استفاده از نیروهای تحصیل کرده بومی به منظور آموزش به جوامع محلی در ارتباط با توسعه فعالیت‌های اقتصادی جدید و حفاظت از منابع طبیعی ۴- ایجاد انگیزه بین جوانان با تنوع‌سازی فعالیت‌های اقتصادی به منظور کاهش مهاجرت ۵- ایجاد کلاس‌های آموزشی برای زنان و تأکید بر توانایی آنان به همکاری در فعالیت‌های اقتصادی کوچک‌مقیاس و متوسط مقیاس	۱- بیمه کردن محصولات روستایی توسط فعالان اقتصادی به منظور جلوگیری از خسارت‌های احتمالی ۲- ایجاد فضاهای آموزشی در ارتباط با الگوهای کشاورزی ۳- افزایش ریسک‌پذیری جوامع روستایی برای تغییر معیشت ۴- افزایش کمک‌های دولتی به منظور افزایش درآمد جوامع محلی ۵- توسعه و بهسازی زیرساخت‌های روستایی ۶- همکاری بین سازمان‌های مرتبط به- منظور ارتقای ظرفیت‌های اقتصادی

مأخذ: یافته‌های پژوهش

اولویت‌بندی استراتژی‌های انتخابی با استفاده از ماتریس برنامه‌ریزی استراتژی کمی (QSPM)

به منظور اولویت‌بندی استراتژی‌های انتخابی از مدل QSPM استفاده شد. جدول ۶ اولویت‌بندی استراتژی‌های انتخابی از دیدگاه جوامع محلی را نشان می‌دهد. مطابق نتایج، ارائه تسهیلات و وام‌های دولتی به بخش کشاورزی، دامداری و سایر موارد و همچنین ارائه تسهیلات به زنان خانه‌دار به منظور توسعه و گسترش فعالیت‌های اقتصادی کوچک‌مقیاس و متوسط مثل صنایع دستی، سوزن‌دوزی، خیاطی و سایر موارد با امتیاز ۶/۸۳۷، توجه بخش دولتی و مسئولان مربوطه به توسعه زیرساخت‌های اقتصادی در منطقه با امتیاز ۶/۷۵۴ و تدوین و برنامه‌ریزی به منظور تنوع‌معیشتی متناسب با ظرفیت‌های منطقه با امتیاز ۶/۳۶۲ به ترتیب در اولویت‌های اول تا سوم قرار گرفته است.

تحلیل راهبردی استراتژی‌های بهینه معیشت پایدار در.....

جدول ۶. اولویت‌بندی استراتژی‌های انتخاب شده از دیدگاه جوامع محلی

اولویت	امتیاز نهایی	استراتژی‌های انتخاب شده
۱	۶/۸۳۷	استراتژی ۳
۲	۶/۷۵۴	استراتژی ۴
۳	۶/۳۶۲	استراتژی ۱
۴	۶/۱۹۶	استراتژی ۲
۵	۵/۹۸۴	استراتژی ۵

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتایج اولویت‌بندی استراتژی‌های انتخابی از دیدگاه کارشناسان (جدول ۷) نیز نشان داد که توجه بخش دولتی و مسئولان مربوطه به توسعه زیرساخت‌های اقتصادی در منطقه با امتیاز ۶/۷۶۸، ارائه تسهیلات و وام‌های دولتی به بخش کشاورزی، دامداری و سایر موارد و همچنین ارائه تسهیلات به زنان خانه‌دار به منظور توسعه و گسترش فعالیت‌های اقتصادی کوچک‌مقیاس و متوسط مثل صنایع دستی، سوزن‌دوزی، خیاطی و سایر موارد با امتیاز ۶/۷۱۵ و تدوین و برنامه‌ریزی به منظور تنوع معیشتی متناسب با ظرفیت‌های منطقه با امتیاز ۶/۳۹۸ به ترتیب در اولویت‌های اول تا سوم قرار دارند.

جدول ۷. اولویت‌بندی استراتژی‌های انتخاب شده از دیدگاه کارشناسان

اولویت	امتیاز نهایی	استراتژی‌های انتخاب شده
۱	۶/۷۶۸	استراتژی ۴
۲	۶/۷۱۵	استراتژی ۳
۳	۶/۳۹۸	استراتژی ۱
۴	۶/۱۷۲	استراتژی ۲
۵	۵/۹۵۶	استراتژی ۵

مأخذ: یافته‌های پژوهش

این نتایج نشان می‌دهد که هر دو گروه جوامع محلی و کارشناسان اولویت‌های یکسانی مدنظر دارند تنها با این تفاوت که اولویت اول جوامع محلی اولویت دوم کارشناسان، اولویت دوم کارشناسان، اولویت نخست جوامع محلی و اولویت سوم هر دو گروه یکسان است.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در این تحقیق به تحلیل راهبردی و اولویت‌بندی راهبردهای بهینه معیشت پایدار منطقه سیستان پرداخته شد. همان طور که نتایج نشان داد، نقطه قوت مشترک از دیدگاه جوامع محلی و کارشناسان،

وجود نیروی انسانی بومی و علاقه‌مند بوده و نقطه ضعف مشترک نیز از دیدگاه جوامع محلی و کارشناسان، خشکسالی شناخته شد. همچنین فرصت مشترک از دیدگاه جوامع محلی و کارشناسان، ارائه تسهیلات اعتباری و وام به‌منظور رونق دامداری و دامپروری و وجود نیروی انسانی تحصیل‌کرده است. علاوه بر این، تهدید مشترک از دیدگاه جوامع محلی و کارشناسان، تشدید خشکسالی‌های مداوم است. همچنین بر اساس دیدگاه جوامع محلی و کارشناسان، راهبرد SO انتخاب شد و افزایش توجه بخش دولتی و مسئولان مربوطه به زیرساخت‌های اقتصادی در منطقه، گسترش ارائه تسهیلات و وام‌های دولتی به بخش کشاورزی، دامداری و سایر موارد و همچنین ارائه تسهیلات به زنان خانه‌دار به‌منظور فعالیت‌های اقتصادی کوچک‌مقیاس و متوسط مثل صنایع‌دستی، سوزن‌دوزی، خیاطی و سایر موارد و تدوین و برنامه‌ریزی به‌منظور تنوع معیشتی متناسب با ظرفیت‌های منطقه در اولویت راهبردها قرار گرفتند. بنابراین با توجه به راهبردهای انتخاب شده و نتایج اولویت‌بندی راهبردها، پیشنهادهای زیر قابل ارائه است:

- با توجه به نیروی انسانی بومی و علاقه‌مند و فرصت ارائه تسهیلات اعتباری، دستگاه‌های اجرایی و نهادهای دولتی توجه ویژه‌ای به توسعه زیرساخت‌های اقتصادی منطقه داشته باشند.
  - با در نظر گرفتن فرصت ارائه وام و تسهیلات دولتی و تهدید خشکسالی‌های مداوم، حمایت‌های اعتباری از فعالیت‌های خرد خانگی گسترش یابد.
  - برای کاهش آسیب‌پذیری در برابر خشکسالی و استفاده بهینه از نیروی انسانی تحصیل‌کرده، تدوین برنامه‌های جامع به‌منظور تنوع‌بخشی به فعالیت‌های اقتصادی محلی ضروری است.
  - با توجه به تأثیر آبیگری تالاب بین‌المللی هامون در پایداری معیشت جوامع محلی، پیشنهاد می‌شود، اقدامات لازم به‌منظور تبیین سازوکارهای نهادی و حقوقی برای پیگیری مستمر حق‌آبه تالاب هامون در سطح ملی و بین‌المللی گسترش یابد. از طرفی با توجه به نبود منابع آبی کافی، اجرای طرح‌های حمایتی برای جبران بخشی از خسارت جوامع محلی و تخصیص کمک‌های معیشتی جایگزین می‌تواند در جبران خسارت و معیشت پایدار موثر باشد.
- به‌طور کلی، با توجه به شرایط کنونی سیستان که خشکسالی، عدم آبیگری تالاب بین‌المللی هامون و تشدید طوفان‌های گردوغباری منجر به افزایش بیکاری، کاهش درآمد، تهدید زندگی و سلامت جوامع محلی، و افزایش تمایل روستاییان به مهاجرت شده است، انجام برنامه‌ریزی به‌منظور مقاوم‌سازی و تأمین معیشت پایدار برای جلوگیری از مهاجرت در منطقه سیستان الزامی است.

منابع

1. Aguilar, G.R., & Sumner, A. (2020). Who are the world's poor? A new profile of global multidimensional poverty. *World Development*, 126, 104716.
2. Amini Karaj Abadi, M., Zahmatkesh Saredorahi, M., Siadatan, M., Oveisi, M.A., & Oveisi, L. (2022). Development of rural tourism development strategies using SWOT - QSPM combined analysis (Case study: Fahraj Village, Yazd province). *Village and Development*, 25(1), 31-52. doi: 10.30490/rvt.2021.351447.1255. [In Persian]
3. Asghari Saraskanrud, S., Jalalian, H., Azizpur, F., & Asghari Saraskanrud, S. (2016). Choosing the optimized strategy of sustainable livelihood faced with drought by using integrated model SWOT and TOPSIS (Case study: Ural Areas of central district of Hashtrood). *Geographical Space*, 16(55), 313-339. [In Persian]
4. Avazpour, L., & Ghorbani, M. (2023). Making of effective solution to achieve sustainable business based on the function of ecotourism. *Journal of Natural Environment*, 76(2), 259-269. doi: 10.22059/jne.2023.352759.2510. [In Persian]
5. Chang, H., & Huang, W. (2005). Application of a quantification SWOT analytical method. *Mathematical and Computer Modelling*, 43, 27.
6. Ehsani, A.H., & Shakiriari, M. (2018). Determining the optimal method for classifying and mapping land cover use by comparing artificial neural network and support vector machine algorithms using satellite data (Case study: Hamoon International Wetland). *Quarterly Journal of Environmental Science and Technology*, 20(4), 196-208. [In Persian]
7. Fall Solayman, M., Sadeghi, H.A., Haseli, M., & Amiri, F. (2017). Analysis of sustainability strategies of range from organizational view for sustainable development (Case study: South Khorasan Province). *Journal of Rural Research*, 8(1), 38-53. [In Persian]
8. Ghasemi, M., Sahebi, S., & Mehrganmajd, J. (2020). Identify livelihood resilience strategies against drought risk from the point of view of rural households (Case study: Dehestan Golmakan, Chenaran county). *Advanced Environmental Sciences*, 18(1), 117-136. doi: 10.29252/envs.18.1.117. [In Persian]
9. Haji Nejad, A., Paydar, A., Bagheri, F., & Abdi, N. (2015). Projection of the strategic planning of Iran rural tourism development. *Quarterly Journal of the Macro and Strategic Policies*, 2(8), 111-135. [In Persian]
10. Hajian, N., & Ghasemi, M. (2022). Strategies for diversification of economic activities in drought-prone rural areas (Case study: Chenaran

- County). *Village and Space Sustainable Development*, 3(2), 25-43. doi: 10.22077/vssd.2022.4972.1072. [In Persian]
11. Hill, T., & Westbrook, R. (1997). SWOT analysis: It is not time for a product recall. *Lang Range Planning*, 30(1), 46- 52.
12. Hobewatan, M., Heydari, N., Jafari, B., Arshadi, M., Lotfi, S., & Zarghami, M. (2021). Strategic analysis for the better performance and more authority of Iran's supreme water council using SWOT method. *Iran-Water Resources Research*, 16(4), 15-30. [In Persian]
13. Islami, I., & Farajollahi, A. (2022). Prioritization of local livelihood promotion strategies with the approach of sustainable exploitation of natural resources based on SWOT-ANP model in Bagherabad, village of Kurdistan. *Geography and Territorial Spatial Arrangement*, 12(42), 73-100. doi: 10.22111/gaij.2022.6982. [In Persian]
14. Issazahi, A., & Sharifzadeh, M. (2021). Analysis of the status of sustainable rural livelihood capital in Saravan county. *Spatial Economics and Rural Development*, 10(36), 79-98. [In Persian]
15. Izadi, A., Tayebnia, S.H., & Bazrafshan, J. (2023). Investigating factors affecting the sustainable livelihood of rural households: A case study of agricultural section of Rostaq rural district in Khalilabad county. *Village and Space Sustainable Development*, 4(1), 84-100. doi: 10.22077/vssd.2022.4954.1062. [In Persian]
16. Juswadi, J., Sumarna, P., & Mulyati, N.S. (2020). Digital marketing strategy of Indonesian agricultural products. *Proceedings of the International Conference on Agriculture, Social Sciences, Education, Technology and Health*, 429, 105–110.
17. Kangas, J., Kurtilla, M., Kajanus, M., & Kangas, A. (2003). Evaluation management strategies of a forestland estate-the S-O-S approach. *Journal of Environmental Management*, 69(4), 349-358.
18. Khakifirouz, Z., Niknami, M., Keshavarz, M., & Sabouri, M.S. (2022). Drivers of farmers' resilience to drought: A case of Sistan Plain. *Iranian Agricultural Extension and Education Journal*, 18(1), 161-179. [In Persian]
19. Kobayashi, H., & Ahkmad, A. (2011). Rural tourism and sustainable development in Hokkaido. *Didision of Urban and Enviromental Engineering*.
20. Kumar, S., Raizada, A., & Biswas, H. (2014). Prioritising development planning in the Indian semi - arid Deccan using sustainable livelihood security index approach. *International Journal of Sustainable Development and World Ecology*, 21(4), 332 -345 .

21. Maleki, S., Soltani Koupaei, S.S., Soffianian, A., Saatchi, S., Pourmanafi, S., & Rahdari, V. (2019). Human and climate effects on the Hamoun wetlands. *Weather, Climate, and Society*, 11(3), 609-622.
22. Mir, M., & Mohammadi, H. (2023). Investigating the benefits and economic losses of the beneficiaries of Hamon International Wetland during the time of high water and drought in Sistan region. *Advanced Environmental Sciences*, 21(3), 113-130. doi: 10.48308/envs.2023.1266. [In Persian]
23. Mir, R., Azizyan, G.R., Massah Bavani, A.R., & Gohari, A.R. (2020). Systematic evaluation of policy strategies of the vulnerability reduction of the Sistan Plain to the fluctuations and water scarcity. *Jwss*, 24(3), 131-149. [In Persian]
24. Moradi, M., & Heshmati, M.R. (2014). Design the strategies of human resources by means of SWOT method. *Management Studies in Development and Evolution*, 23(75), 69-69. [In Persian]
25. Morse, S., & McNamara, N. (2013). Sustainable livelihood approach: A critique of theory and practice. *Guilford, University of Surrey*, 137-155.
26. Nosrati, K., Hoseinzadeh, M.M., Zare, S., & Zolfaghari, R. (2016). Soil quality modeling in Roshtkhar desert region affected by Holoxylon aphyllum planting using multivariate statistical analysis. *Journal of Arid Regions Geographic Studies*, 7(23), 96-108. [In Persian]
27. Rezaee, F., & Rostami, F. (2023). A strategic analysis of Iran's overseas agriculture using SWOT and QSPM models. *Journal of Geography and Regional Development*, 21(2), 105-139. doi: 10.22067/jgrd.2023.78462.1184. [In Persian]
28. Rezaei, R., Safa, L., & Aminfanak, D. (2022). Identification and analysis of strategies for the development of sustainable agricultural activities in the provinces of West Azerbaijan and East Azerbaijan in order to revitalize Lake Urmia. *Iranian Agricultural Extension and Education Journal*, 18(1), 1-19. [In Persian]
29. Sardar Shahraki, A., Hashemi Tabar, M., & Aliahmadi, N. (2020). Assessment the effects of drought on economic development and planning optimal strategy for sustainable livelihood in Sistan. *Regional Planning*, 10(38), 51-64. [In Persian]
30. Shamsoddini, A., & Amiri Fahliyani, M.R. (2015). Evaluation the effective factors on rural land use management in Mammasani county (by utilizing Topsis Model and Swot). *Regional Planning*, 5(19), 85-100. [In Persian]
31. Shoja, M. (2018). The effects of drought crisis on different sectors of agriculture, natural resources and environment (with emphasis on West

- Azarbaijan province). *Zist Sepehr Student Magazine*, 13(1), 38-50. [In Persian]
32. Srinivas, R., Singh, A.P., Dhadse, K., Garg, C., & Deshmukh, A. (2018). Sustainable management of a river basin by integrating an improved fuzzy based hybridized SWOT model and geo-statistical weighted thematic overlay analysis. *Journal of Hydrology*, 563, 92-105.
33. Vatankhah Noghani, A. (2016). Identify and prioritize strategies for the empowerment of women in rural migration based on the SWOT matrix technique QSPM (Case study: Mashhad county). *Women's Studies Sociological and Psychological*, 14(3), 5-6. doi: 10.22051/jwsp.2016.2558. [In Persian]
34. Verij Kazemi, M. (2020). Helmand hydropolitical role in ethnic crises in Sistan and Baluchestan. *Geography and Human Relationships*, 3(2), 143-164. doi: 10.22034/gahr.2020.247844.1443. [In Persian]
35. Vosoghi Long, S., Sarvar, R., & Zivyar, P. (2017). Strategies codificaion of regional development planning with use by SWOT (Case study: Gilan province). *Geography (Regional Planning)*, 7(27), 255-272. [In Persian]
36. You, H., & Zhang, X. (2017). Sustainable livelihoods and rural sustainability in china: Ecologically secure, economically efficient or socially equitable?. *Resources, Conservation and Recycling*, 120, 1 -13.
37. Zarabi, A., & Mahboubfar, M. (2014). Application of SWOT- QSPM model in codifying tourism development strategy of the city of Kashan, Iran. *Spatial Planning*, 3(4), 37-58. [In Persian]
38. Zarghani, S.H., Ghanbari, M., & Razavinejad, M. (2017). Survey and analysis of management strategies of Afghan immigrants in Razavi Khorasan province by using SWOT-ANP model. *Human Geography Research*, 49(2), 289-305. doi: 10.22059/jhgr.2017.55540. [In Persian]